

Blumensaat

Af slægten Blumensaat lever der i vore dages Danmark 2 af hinanden uafhængige grene, nemlig den her behandlede jyske gren, der stammer fra håndværkere i den vestslesvigske købstad Husum, samt den fynske gren, der har forvansket slægtsnavnet med tilføjelse af et d til Blumensaad. Navnet er sammensat af de tyske ord die Blume (blomst) die Saat (sæd eller frø) og betyder altså slet og ret blomsterfrø. Begge de danske grene af slægten udtaler navnet med å (1), der savner enhver hjemmel i det tyske sprog.

Den jyske grens forfædre har siden 1720'erne været bosat i Husum, i hvis kirkebog navnet i reglen staves Blumensaat; enkelte gange dog med små variationer som f.eks. Blohmensaat men noget d er ikke set.

Husumgrenen stammer fra 2 eller 3 brødre, født omkr. år 1700, der i 1720'erne kom til byen syd fra - fra Bremen stift landet mellem floderne Elben og Weser nordvest for en linie mellem Hamburg og Bremen (2).

De fynske Blumensaadter stammer fra præsten Nicolai Nielsen (3), 1711-1778, der fra 1742 til sin død, var sognepræst i Sdr. Skast mellem Højer og Skærbæk i det vestlige Nordslesvig (Sønderjylland). Han blev gift senest 1746/47 med Mette Margrethe Blumensaat (Metta Margaretha Blumensaat), født ca. 1725, død 1767 i Skast. - Hun angives i Arends værk om præsterne i Slesvig og Holsten at være fra Tønder, men hendes herkomst kendes desværre ikke. Det kan ikke udelukkes, at hendes far var den Johan Blumensaat og hustru Christina, der en tid var bosat i Husum, hvor de bl.a. fik døtrene Anna Catharina og Elsabe i henholdsvis 1728 og 31.

- Mette Margrethe lod ialtfald børn døbe med navnene Anne Cathrine, Anne Kristine og Johannes i henholdsvis 1748, 50 og 52.

Nicolai Nielsen og Mette Margrethe Blumensaat's 7. barn (3. søn), født 1760, blev døbt Nicolai og med tilnavnet Blumensaat efter moderens slægt. - Og han blev som Nicolai Nielsen Blumensaad, 1760-1804, stamfar til den fynske gren af slægten. N.N. Blumensaad (4), hvis portræt findes i Dam og Schæffers værk om apotekerne, var discipel på apoteket i Fredericia 1777-83 og derpå svend sst. 11/2 år, hvorpå han i 1785 tog farmaceutisk eksamen i København. 1790-99 drev han apotek i Køge, hvorpå han fra 1799 ejede det apotek i Odense, der i 1811 fik navnet Løve Apotek. Hans hustru (fra 1793) Susanne Katrine Göttische, 1766-1845, der var datter af Kristoffer Kinch Göttische, krudtmester på Donse Krudtværk i Karlebo sogn ved København, og hustru Johanne Kristiane Rose, blev efter Blumensaadts død gift 2. gang 1805 med den næste apoteker Jannik Andersen, 1774-1854, der senere tillige var brændevinsbrænder, direktør for Fyns Stifts Sparekasse og kancelliråd.

Susanne Katrine og N.N. Blumensaadts søn var Nicolai Niemann Blumensaad, 1804-1871, der blev cand. pharm. i 1826, men senere grundlagde en sæbefabrik i Odense (5); Han hørte til tidens foregangsmænd indenfor den kemiske fabrikation. Med sin hustru Marie Cathinka Wendelboe, 1834-1913, havde han sønnerne Niels Nicolai Blumensaad, 1855-1915, og Oscar Emil Blumensaad, 1856-1898, der sammen fortsatte virksomheden i Odense.

Både Blumensaat'erne fra Husum (opr. Bremen stift) og de fynske Blumensaadter skal stamme fra Johan Blumensadt (6), der nævnes 1520-ca.2B som (Lutherske?) præst i Heiligenstedten udenfor Itzehoe i hertugdømmet Holsten nordvest for Hamborg. - Men mellemlidene fra præsten og frem til de ældst kendte personer af slægtens 2 nulevende grene kendes desværre ikke.

Slægten Blumensaat/Blumensaad nævnes blandt de våbenførende (ikke-adelige) slægter i Danmark (7), idet der under nr. 278 for agnaterne af nævnte præst Blumensadt og for agnaterne af Mette Margrethe Blumensaat, ca. 1725-1767, i ægteskab med præsten Skast Nicolai Nielsen, 1711-1778, er blevet optaget et slægtsvåben i Det Danske Selskab for Heraldik og Sfragistik (Societas Heraldica Danica) efter tegning af den kendte exlibrisgravør Friedrich Britze. Våbenet, der altså er indregistreret for de mænd og kvinder, der i lige fædrene linie (agnaterne) stammer fra enten præstekonen i Skast eller præsten i Heiligenstedten består af et blå skjold, hvorover der er lagt en venstre sølvskråbjælke belagt med 3 røde roser. - På hjelmen 2 'vesselhorn delt af sølv og blå, hvor imellem 1 rød rose er anbragt; Hjelmklædet er udvendigt blå og sølvfarvet indvendigt.

Husum.

I over hundrede år, nemlig i tiden fra 1720'erne til midten af 1800-tallet, hørte slægten Blumensaat hjemme i Husum by (8) ikke langt fra havet ved Sydslesvigs vestkyst. Byen ligger ca. 45 km. sydvest for Flensborg og (KB km. vest for Slesvig ved Husum å. - I Husum fandt slægten også sine ægtefæller. Ved folketællingerne 1803 og 35 var der henholdsvis 5-6 og 11-12 enkeltfamilier (husstande) med navnet Blumensaat i købstaden Husum og nabobyen Osterhusum i Mildstedt sogn. Den til kongeriget indvandrede N.L. Blumensaat, 1815-1894, var jævnaldrende med den kendte tyske forfatter og digter H. Theodor W. Storm (9), 1817-1888, der med ordene "die graue Stadt am Meer" så træffende karakteriserede sin fødeby i marsken i hertugdømmet Slesvig-Holsten, der dengang hørte til den danske konges lande.

Og grå virker byen om efteråret i den endeløse, flade og fugtige marsk. Men som sommeren er marsken grøn og frodig, samt forudsætningen for den meget betydelige opdræt af kreaturer på egnen.

Kvæghandelen (10) var af stor betydning for Husum, dels fordi her var midtpunktet for denne handel for marskens område, og dels fordi mange af byens borgere for egen regning lod fede kreaturer i omegnen. - Markeder fandt sted næsten hele året rundt med bl.a. stor tilførsel af kreaturer fra hele Jylland.

Da agerbruget i Jylland fra omkr. 1850 blev omlagt fra opfedning af stude til mæjeridrift og kornproduktion, aftog markedernes betydning for Husum, ligesom man da også begyndte at sende de fede kreaturer direkte til England, hvor de blev bragt på marked for producentens regning. De fleste af slægten Blumensaat's medlemmer i Husum var beskæftiget som garvere, hvidgarvere eller feldberedere, så da kreaturmarkedet aftog i midten af 1800-tallet kom flere af slægten i vanskeligheder.

Blumensaat'erne arbejdede med de simpleste metoder ved tilvirkning af læder som feldberedere eller hvidgarvere (11). - Efter at huden var udblødt i vand og eventuelt vasket, blev hårene fjernet ved hjælp af kalk (evt. svovl). Derpå blev huden lagt i en opløsning af salt og alun; og tilsidst optaget, tørret og blødgjort ved at strækkes over et stumpt såkaldt stollejern.

Hvidgarvningen (feldberedningen) foregik meget hurtigt - fra nogle dage til 13 uger - og benyttedes hovedsageligt til fremstilling af læder til sadelmagere og handskemagere. Pelsværk var hvidgarvet uden fjernelse af hårlaget.

Den lille købstad Husum, der i senmiddelalderen var udskilt fra Mildstedt sogn, havde i Blumensaat'ernes tid i sidste halvdel af 1700-tallet 3 1/2 tusinde indbyggere, men voksede omkring 1850 til 4 tusinde og er nu på 25.000 indbyggere.

Byens rådhus er bygget 1601 og ligger endnu på torvet nær kirken. - Byens gamle kirke blev nedrevet i 1807, og den nuværende bygget 1827-31 af den danske arkitekt og bygmester C.F. Hansen; kirken i Husum minder om domkirken Vor Frue kirke i København, som Hansen ligeledes skabte.

I årene fra 1807 til 31 fungerede kapellet i Klostret som sognekirke i Husum, så her blev den indvandrede N.L. Blumensaat altså døbt i 1815.

Klostret

Husum, Mariekirken

Og her i denne samle bygning, der endnu står, døde hans gamle mor som fattig i 1853. Klosteret - "das Gasthaus zum Ritter St. Jurgen", i daglig tale "das Kloster" eller "das Gasthaus" - blev bygget sidst i 1500-tallet og fungerede i flere hundrede år som hjem "for gamle Borgere og Borgeres Enker, der ellers maatte falde Fattigkassen til Last". - Bygningen er afbildet i Trap's beskrivelse af Slesvig.

I Husum prædikedes allerede 1522 den lutherske lære – altså 14 år før reformationen i kongeriget - og det var i Husum, at den senere danske konge Frederik I 29. januar 1523 modtog de jyske rigsråders tilbud om den danske trone efter fordrivelsen af hans brorsøn Christian II. Da den danske kong Christian III i 1544 delte hertugdømmerne Slesvig og Holsten mellem sine yngre halvbrødre, tilfaldt Husum hertug ,Adolf af Holsten-Gottorp, 1526-1586, der i 1577-82 byggede slottet, Schloss vor' Husum, hvoraf store dele endnu består. - I 1600-tallet var slottet de gottorpske hertuginders enkesæde. Da den danske kong Frederik IV i 1721 generhvervede sig den gottorpske hertugs områder i Slesvig, kom Husum igen direkte under den danske krone.